

LEGĂMÂNT & DIALOG

DESCOPERĂ CREDINȚA –
UN STUDIU AL PERICOPEI CU RABINUL SACKS

Traducere: Magda Kupferberg

A avea o motivație

Chayei Sara 5780

Numele acestei pericope pare a fi un paradox. Este numită Chayei Sara, “viața Sarei”, însă începe cu moartea Sarei. Mai mult, către final, menționează și moartea lui Avraham. De ce această pericopă despre moarte se numește “viața”? Răspunsul, mi se pare, este acela că – nu întotdeauna, însă de multe ori – moartea și modul în care o întâmpinăm este un comentariu al vieții și al modului cum trăim.

Ceea ce ne due la un paradox și mai profund. Un comentariu bine cunoscut al lui Rashi cu privire la fraza “anii vieții Sarei” ne spune: “Cuvântul ‘anii’ este repetat fără un număr pentru a arăta că toți anii au fost la fel de buni.” Cum poate cineva să afirme că anii vieții Sarei au fost toți la fel de buni? De două ori, mai întâi în Egipt și apoi în Gherar, a fost convinsă de Avraham să spună că este sora și nu soția sa, și a fost dusă în haremul regal, o situație plină de pericole morale.

Au fost, de asemenea, anii în care, în ciuda promisiunii repetate a lui Dumnezeu de a avea mulți copii, Sara a fost infertilă, neputând avea nici măcar un singur copil. A existat momentul în care Sara l-a convins pe Avraham să o ia pe servitoarea sa, Agar, pentru a avea un copil prin ea, ceea ce i-a cauzat un puternic conflict interior. ¹ Toate aceste lucruri au constituit o viață de incertitudini și decenii de speranțe neîmplinite. Cum este astfel cât de puțin plauzibil să afirmăm că toți anii Sarei au fost la fel de buni?

Aceasta este despre Sara. În legătură cu Avraham, textul este la fel de surprinzător. Imediat după relatarea cumpărării locului unde va fi îngropată Sara, citim: “Avraham era bătrân, înaintat în vârstă, iar Dumnezeu îl binecuvântase cu orice lucru” (Geneza 24:1). Și acesta este un lucru neobișnuit. De șapte ori, Dumnezeu i-a promis lui Avraham țara Canaanului. Cu toate acestea, la moartea Sarei, nu deținea nici măcar un hectar de pământ unde să o îngroape și a fost nevoie să treacă print-un proces de negociere anevoios și chiar umilitor cu heteții, fiind nevoit să recunoască de la început că “Eu sunt străin și locuiesc temporar printre voi”. (Geneza 23:4). Cum se poate ca textul să afirme că Dumnezeu l-a binecuvântat pe Avraham cu orice lucru?

La fel de stranie este relatarea morții lui Avraham, poate cea mai senină din Tora: “Avraham a respirat ultima suflare și a murit la o vârstă înaintată, bătrân și mulțumit cu ceea ce a adunat pentru poporul său.” I s-a promis că va deveni o mare națiune, tatăl mai multor popoare, și că va moșteni tărâmul. Nici măcar una dintre aceste promisiuni nu a fost îndeplinită în timpul vieții sale. Cum poate atunci să fie “mulțumit”?

Răspunsul, din nou, este acela că pentru a înțelege o moarte trebuie să înțelegem o viață.

Am sentimente contrare pentru Friedrich Nietzsche. El a fost unul dintre cei mai scilipitori gânditori ai epocii moderne și totodată, unul dintre cei mai periculoși. El însuși era ambivalent cu privire la evrei și cu

¹ Am omis cu intenție tradiția (Targum Yonatan to Gen. 22:20) care spune că la momentul sacrificiului lui Itzhak, Satan i-a apărut Sarei și i-a spus ca Avraham îl sacrificase pe fiul lor, un șoc care i-a cauzat moartea. Această tradiție este problematică dpdv moral.

o părere negativă despre iudaism.² Totuși, una dintre cele mai faimoase remarci ale sale este deopotrivă profundă și adevărată: *Acela care are o motivație în viață poate suporta aproape orice.*³

(În acest context ar trebui să adaug o remarcă pe care a făcut-o în *Genealogia Moralității* pe care nu am mai citat-o până acum. Criticând alte Scripturi sfinte, el scrie: “Vechiul Testament – ei bine, acesta este ceva destul de diferit: tot respectul pentru Vechiul Testament! Descopăr în el oameni măreți, peisaj eroic și ceva de cea mai mare raritate pe pământ, incomparabila naivitate a unei *inimi puternice*; mai mult, descopăr un popor.”⁴ Astfel, în ciuda scepticismului său în privința religiei în general și a moștenirii Iudeo-Creștine în particular, avea un respect sincer pentru Tanach.)

Avraham și Sara erau printre exemplele supreme în întreaga istorie despre ce înseamnă să ai o motivație în viață. Întregul curs al vieții lor a venit ca răspuns al unei chemări, o voce divină ce le-a spus să își părăsească casa și familia, să pornească către o destinație necunoscută, să locuiască într-o țară unde vor fi străini, să abandoneze orice formă convențională de siguranță, și să aibă convingerea că, trăind după standardele dreptății și corectitudinii vor face primul pas pentru a crea o națiune, un tărâm, o credință și un mod de viață care vor fi o binecuvântare pentru întreaga omenire.

Narațiunea biblică este, așa cum spune Erich Auerbach “lipsită de context”, însemnând că mare parte din poveste rămâne nespusă. Trebuie să o ghicim. Din acest motiv există Midrashul, care umple aceste goluri narative. Nicăieri nu este mai clar acest gol decât în ceea ce privește emoțiile personajelor cheie. Nu știm ce simțeau Avraham sau Itzhak când mergeau către muntele Moriah. Nu știm ce simțea Sara când a ajuns în harem, mai întâi la Faraon și apoi la Avimeleh, în Gherar. Cu câteva excepții notabile, cu greu știm ce simțeau oricare dintre personajele Torei. Acesta este motivul pentru care cele două afirmații explicite despre Avraham – că Dumnezeu l-a binecuvântat cu orice și că și-a încheiat viața bătrân și mulțumit – sunt atât de importante. Și atunci când Rashi spune că toți anii Sarei erau la fel de buni, el îi atribuie ceea ce textul biblic îi atribuie lui Avraham și anume o serenitate în fața morții care vine dintr-o liniște profundă cu care abordează viața. Avraham știe că tot ceea ce i s-a întâmplat, chiar și lucrurile rele, au făcut parte din călătoria în care Dumnezeu l-a trimis alături de Sara, și a avut credința de a merge în valea umbrelor morții fără a se teme de niciun rău, căci Dumnezeu îi era alături. Acest lucru este ceea ce Nietzsche denumea “inimă puternică”

În 2017, o carte neobișnuită a devenit un bestseller internațional. Unul dintre lucrurile care o făceau neobișnuită era că autoarea sa avea nouăzeci de ani, iar aceea era prima sa carte. Cel de-al doilea era că autoarea nu era doar o supraviețuitoare a Auschwitz-ului, ci și a Marșului Morții, spre finalul războiului, ceea ce, din anumite puncte de vedere, era chiar mai dur decât lagărul.

Cartea se numea *Alegerea*, iar autoarea sa era Edith Eger.⁵ Ea, alături de tatăl său, mama sa și sora sa Magda, au ajuns la Auschwitz în luna mai 1944, fiind una dintre cei 12 000 de evrei aduși din Kosice, Ungaria. Părinții săi au fost uciși în prima zi. O femeie a arătat către un horn din care ieșea fum și i-a spus lui Edith că ar face bine să înceapă să vorbească despre părinții săi la trecut. Cu un curaj și voință uimitoare, ea și Magda au supraviețuit lagărului și marșului. Atunci când soldații americani au salvat-o în cele din urmă dintr-un maldăr de cadavre dintr-o pădure austriacă, ea avea febră tifoidă, pneumonie, pleuzerie și spatele rupt. După un an, corpul ei s-a vindecat, s-a căsătorit și a devenit mamă. Vindecarea minții a durat însă mult mai mult și, în cele din urmă, aceasta a devenit și vocația ei în Statele Unite unde a ales să locuiască.

Pe drumul spre Auschwitz, mama lui Edith i-a spus: “Nu știm încotro mergem, nu știm ce se va întâmpla, dar nimeni nu poate să îți ia ceea ce îți pui în minte.” Acea propoziție a devenit mecanismul ei de supraviețuire. Inițial, după război, pentru a ajuta să își susțină familia, a lucrat într-o fabrică, însă în cele din urmă a mers la Universitate să studieze psihologia și a devenit psihoterapeut. Ea și-a folosit propria experiență de a supraviețui pentru a-i ajuta și pe alții să supraviețuiască crizelor vieții.

Chiar la începutul cărții sale face o distincție extrem de importantă între *victimă* (ceea ce ți se întâmplă) și *victimizare* (cum răspunzi la ceea ce ți se întâmplă). Iată ce spune despre prima:

² The best recent study is Robert Holub, *Nietzsche's Jewish Problem*, Princeton University Press, 2015.

³ Friedrich Nietzsche, *Twilight of the Idols*, Maxims and arrows, 12.

⁴ Friedrich Nietzsche, *The Genealogy of Morality*, Cambridge University Press, 2009, 107.

⁵ Edith Eger, *The Choice*, Rider, 2017.

Suntem predispuși să fim victime într-un fel sau altul pe parcursul vieții noastre. La un moment dat vom suferi o anumită nenorocire, calamitate sau abuz, cauzate de circumstanțe, oameni sau instituții asupra cărora nu avem decât foarte puțin control sau chiar deloc. Asta e viața. Și asta înseamnă să fii o victimă a ceea ce vine din afara.

Cât despre cea de-a doua:

Prin contrast, victimizarea vine din interior. Nimeni altcineva nu te poate victimiza înafară de tine. Suntem victimizați nu din cauza a ceea ce ni se întâmplă, ci atunci când alegem să ne menținem această victimizare. Ne dezvoltăm un fel de a gândi victimizator – un mod de a gândi și de a fi care este rigid, învinovățitor, pesimist, blocat în trecut, neiertător, represiv, și fără limitări sănătoase.⁶

Într-un interviu oferit atunci când a publicat cartea, ea spune: “Am învățat să nu caut fericirea, căci aceasta este externă. Te-ai născut cu iubire și cu veselie. Asta este pe dinăuntru. E mereu acolo.”

Am învățat acest extraordinar mod de a gândi de la supraviețuitorii ai Holocaustului precum Edith Eger sau Viktor Frankl. Însă în realitatea, exista acolo încă de la început, de la Avraham și Sara, care au supraviețuit oricărui lucru pe care soarta le-a aruncat asupra lor, oricât de mult părea că îi vor abate de la misiunea lor și în ciuda tuturor acestor lucruri, au găsit seninătate la sfârșitul vieții lor. Ei știau că ceea ce face o viață să fie mulțumitoare nu sunt lucrurile externe, ci cele interne, a avea un scop, o misiune, o chemare, a începe ceva ce va fi continuat de cei care le urmează, de a aduce ceva nou în lume prin modul în care își trăiesc viețile. Ceea ce a contat era ce era înăuntru, nu afară; credința lor, nu circumstanțele de multe ori tulburătoare.

Consider că credința ne ajută să găsim acea motivație care să ne permită să suportăm orice. Seninătatea morții lui Sara și Avraham a fost o mărturie eternă a modului în care au trăit.

Shabat Shalom

Pentru mai multe articole ale Rabinului Sacks, vă invităm să vizitați www.rabbisacks.org

© Rabbi Sacks • Toate drepturile sunt rezervate
Biroul Rabinului Sacks este susținut de The Covenant & Conversation Trust

⁶ Ibid., 9.